

## האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

סוגיות יסוד בתולדות השואה - 13289

תאריך עדכון אחרון 20-10-2025

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): דר' יעל נידם אורביטו

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: [iael.nidam-orvieta@yadvashem.org.il](mailto:iael.nidam-orvieta@yadvashem.org.il)

שעות קבלה של רכז הקורס: לפי תיאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

נעסוק בסוגיות היסוד של תקופת השואה. נדון בהתפתחות המדיניות הנאצית נגד היהודים על ציר הזמן שבין 1933-1945. נבחן את גורל היהודים במדינות שונות ואת תגובות היהודים

מטרות הקורס:

להכיר את התפתחות המדיניות הנאצית נגד היהודים ואת גורל היהודים במדינות השונות. להבין ולבחון את הגורמים שהשפיעו על גורלם של היהודים במקומות שונים ובתקופות שונות, כולל מקומם של גורמים המקומיים. ללמוד על סוגיות מרכזיות בחקר השואה במגוון מדינות באירופה ובצפון אפריקה

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

להכיר נושאים מרכזיים בתולדות השואה במדינות שונות, להבין את ההקשרים ואת התפתחות המדיניות הנאצית שהביאה מרדיפה להשמדה, ולהכיר את הגורמים השונים שהשפיעו על גורל היהודים. להכיר ולנתח גישות שונות במחקר על השואה

דרישות נוכחות (%) :  
75%

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה ודיון בכיתה בהתבססות על חומר קריאה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

מבוא; האידיאולוגיה הנאצית ומקומה של האנטישמיות; גרמניה הנאצית והיהודים 1933-1939; פרוץ המלחמה ותהליך הגטואיזציה; הנהגה יהודית בגטאות; מבצע ברברוסה והתפתחות הפתרון הסופי; גורל היהודים בארצות שונות; התנגדות והצלה; האסיר במחנה; לאחר השחרור

חומר חובה לקריאה:

שאול פרידלנדר, גרמניה הנאצית והיהודים: שנות הרדיפה 1933-1939, תל אביב 1989, עמ' 93-136;

חוי דרייפוס: "בזכות המושג 'אנטישמיות' בחקר השואה", ציון פה, א-ד, (תשף), עמ' 311-325;  
עמוס גולדברג ורז סגל: "'אנטישמיות' כשאלה בחקר השואה: תגובה למאמרו של דוד אנגל", ציון פה, א-ד, (תשף), עמ' 325-362;

כריסטופר בראונינג, "גישות לפתרון הסופי בהיסטוריוגרפיה הגרמנית בשני העשורים האחרונים", השואה בהיסטוריוגרפיה, (יד ושם, ירושלים) ע' 23-42;  
ברקאי אברהם: "שלבי ההדרה והרדיפה עד 1939", בתוך מיכאל מאיר (עורך), תולדות יהודי גרמניה

בעת החדשה, כרך ד, אברהם ברקאי ופול מנדס פלור, התחדשות וחורבן 1918-1945, ירושלים, מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל, 2005, עמ' 193-221;

דוד בנקיר, "חלקו ומקומו של היטלר בעיצוב המדיניות בשאלה היהודית ותהליך ההשמדה", בתוך היטלר, השואה והחברה הגרמנית, (יד ושם, ירושלים, 2009);

דן מכמן, 'הגטאות היהודיים בימי השואה: שורשי התופעה ויישומה', האנציקלופדיה של הגטאות, [https://www.yadvashem.org/yv/he/research/ghettos\\_encyclopedia/michman.pdf](https://www.yadvashem.org/yv/he/research/ghettos_encyclopedia/michman.pdf)

גיא מירון, מבוא ל- אנציקלופדיה של הגטאות, ירושלים 2009,

[https://www.yadvashem.org/yv/he/research/ghettos\\_encyclopedia/intro.pdf](https://www.yadvashem.org/yv/he/research/ghettos_encyclopedia/intro.pdf)

כריסטופר בראונינג, "האימפריה הנאצית" עמ' 1-18. תרגום מתוך Dirk and Bloxam Donald

Moses, Oxford Handbook of Genocide Studies, (Oxford, Oxford University Press,

2010), pp. 407-425. בתוך מופיע. הפתוחה, חלק ב';

ישעיהו טרונק, "טיפולוגיה של יודנראטים במזרח אירופה", בתוך דמות ההנהגה היהודית, עמ' 11-23;

ראול הילברג, "היודנראט ככלי שרת ביוזעין או בלא יודעין", בתוך דמות ההנהגה היהודית, עמ' 23-36;

ישראל גוטמן, "ראשית תנועת ההתנגדות בגיטו וארשה וגיבוש דרכי הלחימה", בעלטה ובמאבק,

ירושלים, תל אביב: מורשת, ספרית פועלים, המכון ליהדות זמננו, 1985, 167-201;

ישראל גוטמן, 'תנועות הנוער וההתנגדות בפרספקטיבה של זמן', קובץ מחקרים יד ושם, כ"ג (תשנ"ד), עמ' 1-49;

כריסטופר בראונינג, תולדות השואה: הדרך אל הפתרון הסופי, (ירושלים, יד ושם, 2004), פרק 7, ע' 271-353;

איאן קרשו, הכרעות גורליות, תל אביב 2009, עמ' 447-485;

דליה עופר, "מבוא", משטרת הגטו היהודית בויליאמפולה: מסמך מגטו קובנה, (ירושלים, יד ושם, 2016), ע' 25-67;

פנחס בר אפרת, בין הלשנה להצלה - החברה ההולנדית והשואה, פרק שני: "הדרך להשמדת יהודי הולנד", עמ' 53-70;

John Sweets, "Jews and non-Jews in France During the Second World War", Nazi Europe and the Final Solution, pp. 361-373;

Maxime Steinberg, "The Judenpolitik in Belgium Within the West European Context: Comparative Observations", in Dan Michman ed. Belgium and the Holocaust, Jews Belgians Germans, Jerusalem: Yad Vashem, 1998, pp. 199-224;

ז'אן אנצל, "אנטונסקו והיהודים", יד ושם קובץ מחקרים, כג (תשנ"ד), 151-197;

דן מיכמן, "האם גורל יהודי צפון אפריקה בזמן מלחמת העולם השנייה הוא חלק מה'שואה'?", בתוך רוני שטאובר, אביבה חלמיש ואסתר ובמן (עורכים), שואה ואנטישמיות במחקר ובשיח הציבורי, ירושלים ותל אביב, תשע"ו, 71-93;

דן מיכמן, "דרכים שונות של עמידה יהודית", בימי שואה ופקודה, יחידה 11, 30-60;

יהודה באואר, 'צורות ההתנגדות היהודית בימי השואה', השואה: היבטים היסטוריים, תל אביב תשמ"ב, עמ' 118-133;

אברהם מילגרם עורך, עלה איתי בגורלי, יהודים מצילים יהודים, (ירושלים, יד ושם, 2014), פרקים יחולקו בין התלמידים;

ספר זכרונות לבחירה מתוך רשימה שתחולק בשיעור

---

חומר לקריאה נוספת:  
ספר זכרונות של ניצול/ה

מרכיבי הציון הסופי :  
הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 50 %  
מטלות הגשה במהלך הסמסטר: תרגילים / עבודות / מבדקים / דוחות / פורום / סימולציה ואחרות  
20 %  
נוכחות / השתתפות בסיום 30 %

מידע נוסף / הערות:  
חומר הקריאה יחולק בין התלמידים. כל תלמיד יקרא פריט אחד לשיעור  
השיעור מתקיים בשיתוף יד ושם